

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta sociálních věd
Institut sociologických studií

Jak mladí Češi vstupují do manželství

Lenka Bílková

Konzultant: Doc. PhDr. Jadwiga Šanderová CSc.

Práce bude obhajována v 7. semestru studia.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Praze dne 15.5.2006

Lenka Bílková
.....

Děkuji konzultantce Doc. Phdr. Jadwize Šanderové CSc. za odborné vedení této práce. Velice si vážím její ochoty a rady.

Obsah

Obsah	1
Abstrakt	2
1. Úvod	5
2. Instituce manželství a její vývoj od 2. pol. 20.st	6
3. Vývoj manželství u nás	8
4. Modely výběru partnera	9
5. Typy alternativního soužití	10
6. Perspektivy romantické lásky	11
7. Analýzy	13
7.1 <i>Hodnoty mladé generace</i>	13
7.2 <i>Ideální vlastnosti životního partnera</i>	16
7.2.1 <i>Rozdíly dle pohlaví</i>	16
7.2.2 <i>Rozdíly dle hodnotových preferencí</i>	18
7.3 <i>„Přijetí“ ideálu a zpětná reflexe soužití</i>	19
7.4 <i>Těhotenství jako významná determinanta vstupu do manželství</i>	22
7.5 <i>Ostatní determinanty vstupu do manželství</i>	23
8. Závěr	26
Literatura	27
Přílohy	28
Seznam tabulek	28
Projekt bakalářské práce	29

Abstrakt

Tématem mé bakalářské práce je manželství a jeho proměny v důsledku modernizačního procesu. Zabývám se otázkou, jakým způsobem ovlivnila změna hodnotových orientací partnerský život. Tradiční manželství už přestalo být jedinou formou partnerského i rodičovského soužití. Během devadesátých let se do popředí dostala tzv. faktická manželství. Tuto formu soužití již dnes upřednostňuje téměř čtvrtina mladých párů. Díky větším možnostem profesní realizace se neočekává, že rodina bude plnit hlavně funkci hmotného zabezpečení. Hlavním kontextem manželského soužití je výchova potomků, což se projevuje i v preferenci „prorodinných“ vlastností ideálního partnera. Pohledem na instituci manželství v minulosti přibližuji jeho transformaci a podmínky vstupu do manželství během dneška. Jako podklad pro analýzu jsem použila data z výzkumů získaných v Sociologickém ústavu AV ČR, která jsou orientovaná na rodinu a nesezdaná soužití.

Abstract

The theme of my thesis is marriage and its changes as a result of the modernization process. I am dealing with a question in what ways the partnership life was changed due to the alternated value orientations. Traditional marriage has stopped being the only way of partnership and parental co-existence. During the nineties cohabitation has gained ground. This form of coexistence is preferred by almost a quarter of young couples. Due to higher chances of the profession realization it's not any more expected that the main function of a family is the financial security. The main context of the matrimonial cohabitation is the upbringing of children. This fact can also be seen in the preference of „for family“ characters of the ideal partner. By a closer look on the institution of marriage in the past I describe transformation and the conditions of entering a marriage nowadays. I have used data from researches realized by the Sociologický ústav AV ČR which are orientated on family and cohabitations.

Motto:

„...jedním z nezadatelných oprávnění, o něž se opírá identita současného člověka, je nárok na štěstí a na lásku. To je však obtížná výzva stabilitě rodiny. „Láska by se mohla slučovat s manželstvím, pokud bychom byli ochotni přijmout fakt, že v životě většiny lidí bude více než jedna láska a víc než jedno manželství.“¹

---

¹ Constantina Safilios-Rotschild 1977: 67 dle Možný 1999: 196

1. Úvod

Na následujících stranách jsem se pomocí dat o rodině a partnerském soužití pokusila nastínit přístup mladých lidí k manželství a rodině. Práce je rozdělena na dvě hlavní části – teoretickou a analytickou, přičemž v analytické části hledám odpověď na otázky, jež se objevují v části teoretické, a v rámci tématu ji rozšiřuji o další podnětné analýzy. Teoretická část se zabývá institucí manželství, modely výběru partnera, typy alternativního soužití a mýtem romantické lásky. V analytické části čerpám ze tří zdrojových souborů, mohu tak popsat názory tří populací – mladé nesezdané generace, jejich sezdaných vrstevníků a starší generace.

V první části teoretického pozadí o vývoji manželství vyvstává otázka, jakou roli při uzavírání manželství zaujímá rodina snoubenců a instituce státu. Mladí lidé vstupující do manželského svazku se rozhodují na základě různých okolností a požadují určitou míru zajištěnosti. Ze srovnání požadavků dvou generací plyne, že se mladší generace příliš neliší od generace starší v okolnostech, které považuje za důležité pro uzavření sňatku.

Existují různé sňatkové strategie zabývající se výběrem manželského partnera. V teoretické části jsem zdůraznila dvě strategie, které vycházejí z preferencí ideálních vlastností partnera a jež se vzájemně víceméně podporují. Analýza ideálních vlastností životního partnera potvrdila základní hypotézy vybraných strategií.

V kapitole o typech alternativních soužití jsou uvedeny varianty k tradičnímu manželství. V analýze se zabývám otázkou, jak významné je zastoupení alternativních soužití mezi současnou mladou generací a zda kvalita manželského soužití ovlivňuje preference určitých variant. Sezdané páry se dle své zkušenosti liší v preferencích upřednostňované formy životního soužití.

Romantická láska je hodnota, v níž se mnozí plně realizují. Význam lásky a citu jako determinanty pro vstup do manželství je nepopíratelný, reflexe sezdaných párů však ukazuje na negativní zkušenost ze sňatků uzavřených po nedostatečně dlouhé známosti.

2. Instituce manželství a její vývoj od 2. pol. 20.st.

Vývoji manželství se věnuje zejména Sullerotová, z jejíž knihy jsem čerpala informace této kapitoly. Během let 1945–1964 se manželství stalo referenční a posvátnou hodnotou pro znovu ožívající Evropu. Více než o svazek zajišťující stabilitu rodiny jde o manželství, kterému pak různá náboženství připisují duchovní rozměr a laikové posvátnost. Vznikají výzkumná střediska zabývající se manželstvím a vydávají se časopisy (Sullerotová 1998: 16).

Situace se mění v druhé polovině osmdesátých let. Mladí lidé se z nenávisti vůči kapitalismu a konzumní společnosti kolem roku 1968 považují za revolucionáře a často taktéž za kolektivisty. Odmítají autoritu i instituce minulosti, které autoritu ztělesňovaly – mezi nimi i rodinu. Někteří volají po jejím zrušení, protože biologická pouta, která ji zakládají, považují za neblahou iluzi vedoucí k zavrženíhodnému smyslu po vlastnictví, k nerovnosti a hierarchii. Jejich vzorem se stávají komuny, kde je všechno včetně dětí společné. Vznikají v Dánsku, Nizozemí, Anglii, Belgii a Německu. Mnozí sociologové již tenkrát viděli v komunitách budoucnost a předpovídali zánik rodiny. Začal převažovat individualismus, jehož sociální morálkou je tolerance vůči druhým a hledání vlastní nezávislosti. Zásadou se stává nezatažovat bližního, nezávislost na bližním, neodcizit se sám sobě a práce na vlastní osobnosti. Nejedná se o egoismus, přemrštěnou sebelásku, kvůli níž se člověk má raději než cokoli jiného. Individualismus vede k respektování druhého, stejně jako k touze po respektování vlastní osoby jinými. Zavázání se k trvalému svazku či podřízení se slibům manželství je bráno jako pokrytecké vůči hodnotovému systému. Hlavní příčinou zlomu je tedy hluboká změna hodnot a společenské morálky. Základní buňkou ve společnosti už není rodina, ale jednotlivec (ibid. 38–40).

Změna se projevuje přímo i v názvosloví, pojmy se mění od „manželství na zkoušku“ k „mladickému soužití“ a poté, když už je nutné konstatovat, že věk osob odmítajících manželství je rozmanitý, se přechází k prostému pojmu „soužití“. Projevuje se snaha o relativizaci jevu a tvrdí se, že jde o kopii dřívějšího manželství, „svazku bez dokladu“. Sdělovací prostředky navíc po celé Evropě šíří statisticky nepodložené zvěsti, že lidé, kteří spolu volně žijí, si jsou věrní, jsou to stabilní, soudržné dvojice a nerozcházejí se tak často jako manželé.

S plynoucími léty se ukazuje, že tato optimistická tvrzení jsou mylná, čemuž nasvědčuje několik faktů:

- 1) Partneři, kteří spolu volně žijí se rychleji a častěji rozcházejí než manželé. Už v roce 1984 lze ve Švédsku, místě zrodu tohoto fenoménu, srovnat vývoj sezdaných i nesezdaných párů několika generací. Potvrzuje se, že zatímco sklon ženit se a vdávat se silně slábne, sklon rozcházet se sílí.
- 2) Rozšířením volných soužití se nesnížila míra rozvodovosti, snížila se naopak odolnost manželství.
- 3) Značná část lidí, kteří spolu volně žijí, se nežení. Tento fakt ukazuje Sullerotová opět na příkladu Švédska, kde během let 1965–1985 klesla míra sňatečnosti osob ve věku 25–29 let o 59% a ve věku 30–34 let o 40%, s tímto odkládáním na pozdější dobu souvisí zároveň i silný pokles v počtu sňatků.²
- 4) Nejedná se o kopii dřívějšího manželství, ale o zcela nový jev: lidé hledají různé uspořádání svého milostného života mimo jakoukoli instituci. To může vést k několikaletému společnému životu partnerů nebo i k narození chtěného dítěte, někdy i k uzavření sňatku. Může se to také projevovat řadou pokusů o soužití přerušovanou rozchodem, nebo to může partnery vést k tomu, aby žili každý zvlášť, přestože žijí v trvalém vztahu. Tento způsob soužití Sullerotová přiřazuje zejména k osobám s dobrou úrovní vzdělání a ekonomického zajištění žijících ve velkých městech (ibid. 46–48).

Výše uvedené způsoby partnerského soužití mají společné rysy: odmítání založit manželskou dvojici a spříznit obě rodiny, odmítání ekonomické solidarity existující mezi partnery a jakéhokoli dlouhodobého závazku, potřeba volnosti a autonomie jednotlivce.

Negativní postoje k uzavření manželství v některých státech do jisté míry ovlivňoval i sociální systém. Příkladem takových zemí je Francie nebo Skandinávie, kde byly v 80. letech podporovány svobodné matky. Neřešila se ovšem otázka, zda se jedná o matky svobodné z vlastní vůle. Nepřítomnost manžela byla tak kompenzována bez ujištění se, zda si matka svůj stav nezvolila záměrně (ibid. 54–56).

O spojitosti tak zdánlivě intimní záležitosti, jakou je uzavření sňatku, s okolním systémem, hovoří Giddens či Beck. Jak zmiňuje Giddens: „*Osobní život a sociální vazby, které zahrnuje, jsou hluboce propojeny i s těmi nejvzdálenějšími abstraktními systémy*“

---

² Stejný jev se projevuje i v ostatních zemích, které Švédsko s několikaletým zpožděním napodobily - Dánsko, SRN, Nizozemí, Francie, Anglie, Španělsko, Itálie.

(Giddens 1998: 110). Ulrich Beck k tomu dodává: „*Jestliže však někdo spojuje vztahy mezi muži a ženami jen s tím, čím se zdají být – jako vztahy zahrnující témata sexuality, něžnosti, manželství, rodičovství atd. – neuvědomuje si, že se týkají jak toho, tak současně i všeho ostatního: práce, povolání, nerovnosti, politiky, ekonomiky*“ (Beck 2004: 161). Rodinná konstelace je tak významně ovlivňována zásahy z vnějšku. O její harmonii rozhodují instituce, jež se stávají součástí biografie a na nichž určitým způsobem závisí část naší existence. Znamená tento vývoj úpadek významu tradiční rodiny a její nahrazení státem?

3. Vývoj manželství u nás

Česká rodina se v období totalitního režimu vyznačovala „extenzivním“ režimem, což se projevovalo vysokými mírami sňatečnosti, porodnosti, potratovosti, rozvodovosti a úmrtnosti. Sirovátka vidí za podstatou tohoto modelu více příčin, neboť rodina se pro lidi, kteří v ní žili, stala poslední autenticitou žitého světa a sociální kapitál rodinných a příbuzenských sítí byl v příkazové ekonomice významný pro získávání nedostatkových komodit a služeb (Sirovátka 2003: 42).

Během 80. let lze však v Československu pozorovat prodlužování věku snoubenců, ne-li přímo odmítání sňatku: procento neženatých mužů ve věku 25–29 let stoupá z 25,3 v roce 1980 na 27,6 v roce 1991 a na 29,9 v roce 1993. I když však průměrný věk novomanželů ve srovnání s předčasností sňatků v padesátých a šedesátých letech značně stoupá, u českých žen je v roce 1993 stále ještě jeden z nejnižších v Evropě: 23,2 roku (Sullerotová 1998: 46). Po roce 1989 se situace začíná měnit, široký rejstřík možných aktivit mladých lidí odsunul plán manželství do pozadí, potenciální snoubenci většinou odkládají své sňatky na pozdější dobu. Během let 1993–2004 stoupl průměrný věk při prvním uzavření manželství zhruba o pět let. Podíl svobodných mužů ve věku 30 let činil v roce 2004 63,3 % (ale jen jednu čtvrtinu počátkem 90. let), žen 47,3 % (ale méně než patnáct procent o 13 let dříve)³

Co se týče faktických manželství⁴ bylo období 1991–2001 významným pro vývoj jejich počtu a struktury. Zatímco v předchozích letech či desetiletích byla faktická manželství variantou soužití zejména pro osoby středního věku či starší- rozvedené či ovdovělé, po roce

³ <http://www.czso.cz>

⁴ dle definice Českého statistického úřadu se tím rozumí soužití partnerů žijících společně v jednom bytě, kteří deklarovali na sčítacím tiskopisu svůj vzájemný vztah jako „druh, družka“.

1991 se velmi výrazně zvýšilo zastoupení mladých svobodných osob, které dávaly tomuto neformálnímu soužití přednost před uzavřením sňatku. Současně se výrazněji zvýšil i jejich celkový počet.

Ve vztahu k celkovému počtu úplných rodin to znamenalo, že i když úplné rodiny ve svém úhrnu zaznamenaly mezi lety 1991–2001 pokles, týkalo se toto snížení výlučně manželských párů, konkrétně manželských párů s dětmi. Počet faktických manželství se naopak v uvedeném období téměř o polovinu zvýšil. Podíl faktických manželství s partnery ve věku 50 a více let zůstal v podstatě konstantní a pohyboval se kolem 30%. K posunům ve struktuře podle věku partnerů došlo mezi lety 1991 a 2001 pouze u mladších věkových kategorií. Vzrostl podíl nejmladších partnerských svazků na úkor svazků osob ve věku 30–49 let (Faktická manželství 2004: 7–8). Přesto byly nejpočetnější skupinou faktických manželství svazky, které tvořily osoby již jednou žijící v manželství, tzn. rozvedení či ovdovělí. Podíl faktických manželství svobodných a mladých lidí se v období 1980–2001 zvýšil téměř šestkrát a dosáhl tak v roce 2001 zhruba čtvrtiny z celkového počtu faktických manželství (ibid. 23).

4. Modely výběru partnera

Budeme-li se zabývat sňatkovými strategiemi, existuje několik zjednodušených modelů výběru vhodného partnera. Mareš představuje následující modely: 1) sociobiologický model, 2) fázový model formace vztahů, 3) teorie směny, 4) teorie sňatkového trhu a 5) teorie lidského kapitálu.

Jelikož mám omezené množství dat souvisejících s výběrem ideálního partnera, budu se podrobněji věnovat jen dvěma teoriím, a to teorii sociobiologické a teorii směny, na něž mohu data aplikovat.

Dle sociobiologického modelu výběru partnera jde především o výběr budoucího rodiče dítěte. Úroveň rodičovských investic se mezi pohlavími liší, což je příčinou rozdílnosti jejich reprodukčních strategií a upřednostňování jiných charakteristik partnerů. Muži akcentují u žen zejména sexuální atraktivitu, fyzický zjev, zdraví, mládí a reprodukční potenci, zatímco ženy hledají především stabilitu, schopnost přijmout závazky, ochranu, schopnost investovat do nich i do dětí (Mareš 2003: 83).

Podle teorie směny je vztah realizován jen tehdy, jestliže očekávané zisky převyšují očekávané náklady. Aktéři na sňatkovém trhu vyhledávají vhodné potenciální partnery a dochází zde k „výměně“ nabízených charakteristik a zdrojů (ekonomické, sociální, kulturní, symbolické, emocionální atd.). Muži se soustřeďují spíše na fyzickou atraktivitu žen, zatímco ženy se zajímají více o socioekonomický status potencionálních partnerů. Tato teorie vysvětluje, proč dnes s většími možnostmi pracovního uplatnění žen klesá atraktivita ekonomického zajištění (ibid. 84).

Stejnou teorii zastává i Becker, jež tvrdí, že v samých základech zájmu ohledně uzavření manželství leží tradiční dělba rodových rolí. Při směně hledáme to, co nám chybí, a nabízíme to, co zase partner může potřebovat. Jako o partnerovi o něm uvažujeme, pokud nabízí, co hledáme. Manželský kontrakt se uzavře, pokud z něj obě strany získají, čeho se jim nedostávalo. Neuzavře se, pokud z něj strany mohou získat jen to, co už samy mají. Z toho plyne, že jakmile ženy budou vstupovat na sňatkový trh s nabídkou, která se podobá nabídce mužů- tedy nabídka výdělečné schopnosti spíše než pečovatelské a reprodukční, sňatečnost poklesne. Manželství, která budou uzavřena, se stanou křehčí, protože muži v nich budou postrádat více z toho, čeho se jim nedostávalo a ženy tak nebudou závislé na udržení manželství (Možný 1999: 104).

Proměnu partnerských vztahů a jejich nestabilitu popisuje Beck následujícími slovy: *„V šedesátých letech byly ještě rodina, manželství a povolání dalekosáhle závazné jako spojení životních plánů, životních poměrů a biografí. Od té doby se ve všech bodech rozšířily možnosti a tlaky volby. Už není jasné, zda a kdy člověk uzavírá sňatek, zda s někým žije beze sňatku, zda počíná nebo vychovává dítě uvnitř rodiny nebo mimo ní, zda to činí s tím, s kým žije, nebo s tím, koho sám miluje“* (Beck 2004: 163).

Emancipace žen, jejich větší osobní nezávislost a možnost kariéry je tak jednou z příčin změny v rodinném chování. Manželství je pro ženy méně aktem ekonomické nezávislosti a více otázkou svobodné volby. Z toho může plynout nejistota a riziko projevující se v nových a méně stabilních způsobech rodinného soužití.

5. Typy alternativního soužití

Odlišnými způsoby rodinného soužití se zabývají teorie reprodukčních strategií, jež se rozšířily o další varianty ke konvenčnímu manželství. Nejrozšířenější z těchto variant je *nesezdané soužití*, což je svazek atraktivní jistým stupněm osobní nezávislosti, jelikož

nepředstavuje formální závazek jištěný slibem nezrušitelnosti. Jednou z hlavních otázek zůstává, zda jde o formu soužití představující plnohodnotnou náhradu manželství nebo jde o přechodný stav na cestě k manželství tradičnímu.

Mezi další formy se řadí tzv. *soužití se sociálním státem*, jehož nejčastější formou je osamělé rodičovství, v němž především osamocené matky vychovávají dítě. Tento typ se objevuje ve státech se silným sociálním systémem, a to zejména v nižších společenských třídách.

Další typ soužití zastávají jedinci, jež zůstávají svobodní a praktikují jen příležitostné soužití, označovaní jako tzv. *singles*. Tato kategorie není přesně vymezena. Mareš ji označuje jako skupinu lidí žijící programově osamocené či odděleně a rezignující na to mít děti, a tudíž bez reprodukčních strategií. Podle některých autorů je tento fenomén podporovaný přebytkem žen ve společnosti, dle jiných jde o důsledek emancipace žen (zprístupnění životních drah, jež jsou konkurencí mateřské role), či o důsledek dekonstrukce tradičního mateřství. Jelikož mateřství je možno nejen „regulovat“ antikoncepčními prostředky, ale také si lze pořídit dítě bez nutnosti vázat se na konkrétního partnera díky asistované reprodukci (Mareš 2003: 77–78).

6. Perspektivy romantické lásky

Stojí za posunem životních hodnot a křehkostí manželství individualizace a emancipace nebo právě větší důraz na city a romantickou lásku jako ústřední hodnotu?

Dle Niklase Luhmanna pramení specifická koncepce lásky z morálních hodnot křesťanství, předpokladu, že se člověk má oddat Bohu, aby ho poznal, a tím i došel k poznání sebe sama. V romantickém citu nahradil Boha protějšek v zamilovaném páru. Romantická láska se tak stala universální formou milostného citu již v sekularisujícím se devatenáctém století (Možný 1999: 213). Druhá osoba naplňuje nedostatek, jež je rozpoznatelný až v souvislosti s realizací citu a romantická láska tak buduje sebeidentitu pocitem, že před tím jsme nebyli celí (Giddens 1992: 45).

Tento koncept trvá nadále i dodnes. V otevřených kapitalistických společnostech umožňujících autonomní volbu je legitimita manželství založena především na romantické lásce, která je považována za klíčový prvek kulturní konstrukce rodinných vztahů, nebo na osobních preferencích a vzájemné atraktivnosti partnerů. Ve společnosti existuje silná tendence povzbuzovat k romantické lásce jako k určité autentické životní zkušenosti (Mareš

2003: 87). Jak poznamenává Ulrich Beck: „*Jestliže ani Bůh, ani kněz, ani třída, ani soused, pak alespoň Ty. A velikost tohoto Ty je převrácením prázdnoty vládnoucí všude kolem*“ (Beck 2004: 187).

Pokud si ovšem neustále vyhrazujeme právo na romantickou lásku, k níž celou bytostí směřujeme, je v sázce i vše, co jsme na základě jiného romantického citu vybudovali. Již sám pojem romantická láska charakterizuje pomíjivost a dočasnost tohoto citu. Jen málo jedinců vyhrazující si právo na romantickou lásku je tak schopno akceptovat proměnu, v níž se romantický cit dostává do odlišné dimenze, a proto jsou připraveni vzdát se všeho, co jim stojí v cestě za dalším romantickým prožitkem. Flexibilitu a proměnlivost je tak možno vidět i na poli partnerských vztahů. Bauman charakterizuje situaci následovně: „*Muži a ženy se učí pojímat svět jako zásobárnu plně disponibilních věcí, věcí na jedno použití. Platí to pro celý svět: včetně ostatních lidí. Každou položku je možné nahradit a je to tak dobře: co když se na obzoru objeví šťavnatější pastvina, co když odněkud dorazí lepší, dosud nevyzkoušené radosti? Ve světě plném nebezpečí je každá šance, kterou jsme nevyužili tady a teď, ztracená: je proto neomluvitelné a neospravedlnitelné, pokud ji necháme utéci. Jelikož dnešní závazky stojí v cestě příštím příležitostem, proto čím křehčí a povrchnější, tím méně škody napáchají*“ (Bauman 1999: 185). Nezakotvenost je pojmem, kterým Bauman charakterizuje partnerské vztahy. Je to zkušenost, kterou během života zažijeme nejspíš mnohokrát, jelikož jen „*málo přístavů, kde by se dalo znovu „zakotvit“, působí dostatečně solidně, aby slibovaly stabilitu dlouhodobého pobytu*“ (ibid. 173).

Jakou perspektivu má manželství v současné společnosti, nabízí-li se jiné způsoby partnerského soužití? Je manželství přijímáno jako cesta k citovému naplnění, sexuálnímu uspokojení nebo finančnímu zabezpečení? Je manželství bráno jako hlavní kontext výchovy dětí? Na uvedené otázky se pokusím najít odpověď v následující analýze.

7. Analýzy

7.1 Hodnoty mladé generace

Jako hlavní podklad pro analýzu mi posloužila data Sociologického ústavu AV ČR, a to Mladá generace 1996, Formy rodinného života a Rodina 2001. V souborech jsem pracovala s vybranými skupinami otázek souvisejících s daným tématem.

V úvaze o hodnotách mě zajímá, jaké hodnoty upřednostňují mladí lidé, respondenti souboru Mladá generace. Pořadí průměrů ukazuje, že největší význam je přikládán zajímavé a užitečné práci a jako druhý je nejvýše ohodnocen život pro svou rodinu a děti. Tabulka č.1 ukazuje rozložení hodnot dle významu sestupně od nejdůležitější.

Tabulka č.1: Žebříček hodnot mladé generace*

	Průměrné pořadí – celkem	Průměrné pořadí – ženy	Průměrné pořadí – muži
Mít zajímavou a užitečnou práci	4,08	4,07 (1)	4,09 (1)
Žít pro svou rodinu a děti	3,92	4,06 (2)	3,77 (3)
Žít klidně bez rizik a napětí	3,71	3,77 (3)	3,65 (4)
Mít hodně peněz a dobře si žít	3,71	3,61 (4)	3,82 (2)
Mít čas na vlastní zájmy a koníčky	3,60	3,57 (5)	3,63 (5)
Mít úspěch a uznání	3,53	3,48 (6)	3,58 (6)
Mít čas na přátele	3,53	3,53 (7)	3,53 (7)
Mít co nejvyšší vzdělání a kvalifikaci	3,46	3,51 (8)	3,40 (8)
Starat se o domácnost	2,92	3,09 (9)	2,75 (9)
Pracovat na zahradě, upravovat (stavět) byt, dům	2,55	2,57 (10)	2,53 (10)

Datový soubor: Mladá generace 1997

*1 – nejmenší důležitost až 5 – největší důležitost

Souhrnné výsledky poskytují celkový obraz o životních preferencích mladých lidí. Na první místo je řazena položka „zajímavá a užitečná práce“, na místě druhém figuruje položka „žít pro svou rodinu a děti“. Za povšimnutí stojí rozlišení dle pohlaví. Ženy sice upřednostňují „zajímavou a užitečnou práci“, ovšem od druhé položky, a tedy „životu pro rodinu a děti“, ji dělí pouze setina bodu. Zatímco u mužů je položka „zajímavá a užitečná práce“ jednoznačně dominující. Rozdíl od hodnoty, jež preferují jako druhou – „hodně peněz a dobře si žít“, je sedmadvacet setin bodu. Život pro rodinu a děti figuruje u mužské populace na třetím místě.

Rozdíly jsou patrné i u ostatních položek. Ženy dávají větší důraz na „klidný život bez rizik a napětí“, „vyšší vzdělání a kvalifikaci“ a „starosti o domácnost“. Muži naopak zdůrazňují hodnotu „mít čas na vlastní zájmy a koníčky“ a „mít úspěch a uznání“. Nelze přehlédnout význam, jež ženy přikládají práci, kterou hodnotí výše než rodinu. I když se prakticky ztotožňují se svou rolí v rodině, symbolizuje pro ně práce hodnotu osvobozující a poskytující určitou míru nezávislosti. Obecně lze konstatovat, že ženy upřednostňují spíše rodinný život a život bez rizik a napětí, zatímco muži více touží po pracovních úspěších a zajištěném životě. Tato skutečnost je ukázána i v tabulce č. 2 o preferenci mezi kariérou a rodinou, kde ženy dávají přednost rodině v 58,3%, zatímco u mužů je procento nižší – 41,3%.

Tabulka č. 2: Preference mezi rodinou a kariérou

	Muži	Ženy
Dávat přednost rodině	4,1%	6,6%
Spíše upřednostňovat rodinu	37,2%	51,7%
Věnovat se stejně rodině i práci	41,2%	33,1%
Spíše upřednostňovat práci	14,9%	7,1%
Dávat přednost práci	2,6%	1,5%
Celkem	100,0%	100,0%

Datový soubor: Mladá generace 1997

Faktorová analýza preferovaných hodnot ukazuje na rozlišení vlastností do tří hlavních komponent, jež vysvětlují 59,17% variability. Z toho největší podíl zaujímá první komponenta – 26,12% variability a druhá – 20,15%. První faktor je sycen hodnotami „starost o domácnost“, „práce na zahradě, úprava(stavba) domu,bytu“ a „život pro rodinu a děti“. Označila bych ji za *prorodinnou orientaci*. Druhý faktor sytí položky „hodně peněz“, „čas na přátele“, „život bez rizik a napětí“ a „čas na koníčky a zájmy“. Proto ji nazvu *orientací na bezstarostný život*. Třetí faktor je sycen „vzděláním“, „zajímavou a užitečnou prací“ a „úspěchem a uznáním“. Tato orientace zdůrazňuje *profesní úspěch*.

Tabulka č. 3: Faktorová analýza hodnot mladé generace

	1	2	3
Vzdělání	-0,030	-0,063	0,915
Čas na koníčky a zájmy	-0,021	0,480	0,169
Zajímavá a užitečná práce	0,142	0,267	0,539
Život pro rodinu a děti	0,679	-0,042	0,444
Úspěch a uznání	0,007	0,460	0,474
Čas na přátele	-0,029	0,587	0,024
Hodně peněz	-0,074	0,823	-0,016
Život bez rizik a napětí	0,460	0,524	0,108
Starost o domácnost	0,883	-0,016	0,056
Práce na zahradě,úprava(stavba)domu,bytu	0,831	-0,063	-0,135

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization

První faktor, který sdružil hodnoty charakterizující *prorodinnou orientaci* vykazuje největší rozdílnost v preferenci hodnot. Nejvíce preferovanou hodnotou je položka „život pro rodinu a děti“, což je zároveň druhá nejvýše ohodnocená položka z hodnotového žebříčku. Položky „starost o domácnost“ a „práce na zahradě, úprava (stavba) domu, bytu“ jsou naopak hodnoty nejméně preferované, patří na konec hodnotového žebříčku.

Tabulka č. 4: Faktor 1 – Prorodinná orientace*

Faktor 1 – prorodinná orientace	
Život pro rodinu a děti (0,679)	67,7%
Starost o domácnost (0,883)	29,3%
Práce na zahradě, úprava(stavba)domu,bytu (0,831)	18,8%

* Hodnoty v závorkách jsou faktorové zátěže položek. Hodnoty v procentech jsou součtem odpovědí „nejvíce důležité“ a „spíše důležité“.

Druhý faktor, který je označen jako *orientace na bezstarostný život*, sdružuje položky, jež jsou hodnoceny homogenněji. Z aspektů dané orientace je nejvíce ohodnocena položka „život bez rizik a napětí“, kterou označilo 62,1% respondentů za důležitou. Nejmenší důraz je přikládán položce „čas na přátele“, jež jako důležitou ohodnotilo 53,6% dotázaných.

Tabulka č. 5: Faktor 2 – Orientace na bezstarostný život*

Faktor 2 – orientace na bezstarostný život	
Čas na koníčky a zájmy (0,480)	56,5%
Čas na přátele (0,587)	53,6%
Hodně peněz (0,823)	61,3%
Život bez rizik a napětí (0,524)	62,1%

* Hodnoty v závorkách jsou faktorové zátěže položek. Hodnoty v procentech jsou součtem odpovědí „nejvíce důležité“ a „spíše důležité“.

Faktor třetí, *orientace na profesní úspěch*, sdružuje hodnoty „vzdělání“, „zajímavá a užitečná práce“ a „úspěch a uznání“. Z tohoto faktoru je nejvíce hodnocena položka „zajímavá a užitečná práce“, kterou za důležitou považuje 80,3% mladých lidí. Nejméně preferovanou je naopak položka „vzdělání“, jež je důležitá pro 48,4% lidí.

Tabulka č. 6: Faktor 3 – Orientace na profesní úspěch *

Faktor 3 – orientace na profesní úspěch	
Vzdělání (0, 915)	48,4%
Zajímavá a užitečná práce (0, 539)	80,3%
Úspěch a uznání (0, 474)	50,4%

* Hodnoty v závorkách jsou faktorové zátěže položek. Hodnoty v procentech jsou součtem odpovědí „nejvíce důležité“ a „spíše důležité“.

7.2 Ideální vlastnosti životního partnera

7.2.1 Rozdíly dle pohlaví

Co se týče ideálních vlastností partnera, přikládají ženy obecně větší důležitost většině z uvedených vlastností, z čehož plyne, že jsou více náročnější a rodinnému životu přikládají větší důraz. Pořadí zůstává stejné u obou pohlaví vyjma několika vlastností.

Muži stejně jako ženy na první místo řadí vlastnost dobrý vztah k dětem, to spolu se smyslem pro rodinný život, který je zařazen na místo třetí, značí skutečnost, že pro obě pohlaví by měl ideální partner ztělesňovat taktéž ideálního rodiče. Nejvíce rozdílů najdeme v důležitosti, kterou ženy v porovnání s muži přikládají úspěšnému zaměstnání, finančnímu a hmotnému zabezpečení, ctižádostivosti, rozhodnosti a vysokoškolskému vzdělání, zatímco muži přikládají větší důraz na hezký vzhled a pěkné vystupování.

Nejvýznamnější rozdíly, minimálně o tři deseti bodu, jsem vyznačila. Jedná se o dvě položky, a to hezký vzhled a finanční a hmotné zabezpečení. Muži v porovnání se ženami zdůrazňují vzhled. Ženy akcentují finanční a hmotné zabezpečení. Vráťím-li se k modelům výběru životního partnera, pak mohu potvrdit teorii, že muži dávají důraz na atraktivitu a fyzický zjev partnerky, zatímco ženy se více zajímají o socioekonomický status potenciálního partnera.

Tabulka č. 7: Ideální vlastnosti životního partnera*

	Průměrné pořadí – celkem	Průměrné pořadí – ženy	Průměrné pořadí – muži
Dobrý vztah k dětem	4, 24	4,28 (1)	4,20 (1)
Zodpovědnost a poctivost	4, 16	4,22 (2)	4,09 (2)
Smysl pro rodinný život	4, 13	4,18 (3)	4,08 (3)
Tolerantnost	4, 08	4,10 (4)	4,06 (4)
Inteligence	3, 89	3,94 (5)	3,84 (5)
Dobré vychování	3, 88	3, 93 (6)	3, 83 (6)
Přizpůsobivost	3, 69	3,68 (8)	3,70 (7)
Rozhodnost	3, 63	3,75 (7)	3,50 (9)
Hezký vzhled a pěkné vystupování	3, 52	~~3,38~~ (12)	~~3,67~~ (8)
Úspěšnost v zaměstnání	3, 39	3,50 (10)	3,27 (10)
Dobré finanční a hmotné zabezpečení	3, 36	~~3,57~~ (9)	~~3,14~~ (13)
Ctižádostivost	3, 28	3,39 (11)	3,17 (12)
Osobitost, nekonvenčnost	3, 24	3,30 (13)	3,18 (11)
Sportovní založení	2, 85	2,82 (14)	2,88 (14)
Vysokoškolské vzdělání	2, 35	2,47 (15)	2,21 (15)

Datový soubor: Mladá generace 1997

* 1 – nejméně důležité až 5 – nejvíce důležité

Ve faktorové analýze ideálních vlastností partnera byly vyčleněny tři hlavní faktory, které vysvětlují 54,4% variability, z toho největší podíl zaujímá faktor první s 33,17% vysvětlené variability. První faktor je sycen vlastnostmi „dobré vychování“, „zodpovědnost a poctivost“, „dobrý vztah k dětem“, „inteligence“, „smysl pro rodinný život“, „tolerantnost“ a „přizpůsobivost“. Jsou to vlastnosti, které charakterizují *partnera vhodného pro vztah a rodinné soužití*. Do druhého faktoru jsem přiřadila vlastnosti „ctízádnost“, „úspěšnost v zaměstnání“, „vysokoškolské vzdělání“, „rozhodnost“ a „finanční a hmotné zabezpečení“. To jsou vlastnosti charakterizující *úspěšného a zabezpečeného partnera*. Do posledního faktoru spadají vlastnosti „hezký vzhled a pěkné vystupování“ a „sportovní založení“ zdůrazňující *vzhledovou stránku ideálního partnera*.

Tabulka č. 8: Faktorová analýza ideálních vlastností životního partnera

	1	2	3
Dobré vychování	0,647	0,263	0,012
Vysokoškolské vzdělání	-0,173	0,635	0,055
Finanční a hmotné zabezpečení	0,033	0,485	0,426
Hezký vzhled a pěkné vystupování	0,188	0,017	0,822
Sportovní založení	-0,039	0,163	0,708
Zodpovědnost a poctivost	0,790	0,079	-0,022
Dobrý vztah k dětem	0,843	-0,016	-0,016
Inteligence	0,612	0,353	0,098
Ctižádnost	0,264	0,738	0,045
Úspěšnost v zaměstnání	0,190	0,766	0,113
Smysl pro rodinný život	0,787	0,050	-0,032
Rozhodnost	0,487	0,566	0,009
Osobitost, nekonvenčnost	0,324	0,421	0,177
Tolerantnost	0,722	0,050	0,204
Přizpůsobivost	0,560	0,155	0,272

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

První faktor je specifický, neboť obsahuje položky, jež jsou v žebříčku ideálních vlastností životního partnera oceněny nejvýše a zároveň jsou to charakteristiky vlastností partnera vhodného pro vztah a rodinné soužití. Preference všech hodnot je poměrně vysoká a homogenní.

Tabulka č. 9: Faktor 1 – Partner vhodný pro vztah a rodinné soužití *

Faktor 1 – partner vhodný pro vztah a rodinné soužití	
Dobré vychování (0, 647)	71,8%
Zodpovědnost a poctivost (0,790)	82,5%
Dobrý vztah k dětem(0,843)	83,2%
Inteligence (0,612)	70,7%
Smysl pro rodinný život (0,787)	81,2%
Tolerantnost (0,722)	78,2%
Přizpůsobivost (0,560)	60,9%

* Hodnoty v závorkách jsou faktorové zátěže položek. Hodnoty v procentech jsou součtem odpovědí „nejvíce důležité“ a „spíše důležité“.

Vlastnosti patřící do druhého faktoru nesou charakteristiku partnera úspěšného a zabezpečeného. Z aspektů tohoto faktoru je nejvíce považována vlastnost „rozhodnost“, kterou za důležitou označilo 58,1% respondentů. Mezi nejméně preferované položky patří „vysokoškolské vzdělání“, jen 14% mladých lidí tuto charakteristiku hodnotí jako důležitou.

Tabulka č. 10: Faktor 2 – Úspěšný a zabezpečený partner *

Faktor 2 – úspěšný a zabezpečený partner	
Vysokoškolské vzdělání (0,635)	14,0%
Finanční a hmotné zabezpečení (0,485)	35,2%
Ctižádostivost (0,738)	39,7%
Úspěšnost v zaměstnání (0, 766)	44,9%
Rozhodnost (0,566)	58,1%

* Hodnoty v závorkách jsou faktorové zátěže položek. Hodnoty v procentech jsou součtem odpovědí „nejvíce důležité“ a „spíše důležité“.

Třetí faktor sdružuje jen dvě hodnoty, které charakterizují vzhledovou stránku partnera. V důležitosti přikládané daným vlastnostem nepanuje shoda, neboť položku „hezký vzhled a pěkné vystupování“ označilo za důležitou 53,0% respondentů, zatímco položku „sportovní založení“ pouze 26,0%.

Tabulka č. 11: Faktor 3 – Vzhled partnera *

Faktor 3 – vzhled partnera	
Hezký vzhled a pěkné vystupování (0,822)	53,0%
Sportovní založení (0,708)	26,0%

* Hodnoty v závorkách jsou faktorové zátěže položek. Hodnoty v procentech jsou součtem odpovědí „nejvíce důležité“ a „spíše důležité“.

7.2.2 Rozdíly dle hodnotových preferencí

Preference mezi rodinou a prací se projevila i v upřednostňovaných vlastnostech ideálního partnera. Za neutrální skupinu jsem zvolila ty, co se chtěli věnovat stejně rodině i práci. Do skupiny, která preferovala rodinu, jsem zahrnula respondenty, jež se rozhodli dávat přednost rodině nebo spíše dávat přednost rodině. Ve skupině preferující práci jsou respondenti, kteří dávají přednost práci nebo spíše dávají přednost práci před rodinou.

Lidé, kteří si zvolili orientaci na pracovní život, se výrazně liší zejména v preferenci rodinných vlastností – „smyslu pro rodinný život“ a „dobrému vztahu k dětem“, což jsou celkem logicky vyvoditelné rozdíly. Ostatní rozdíly již nejsou tak markantní, ovšem dobře vymezují a kategorizují dané tři hodnotové preference.

Tabulka č.12: Ideální vlastnosti partnera z hlediska preference rodina – práce*

	Preference-rodina	Neutrální preference	Preference-práce
Dobrý vztah k dětem	4,46 (1)	4,12 (1)	3,85 (3)
Zodpovědnost a poctivost	4,27 (3)	4,08 (2)	4,02 (1)
Tolerantnost	4,16 (4)	4,03 (3)	4,00 (2)
Smysl pro rodinný život	4,33 (2)	4,02 (4)	3,79 (4-5)
Inteligence	3,94 (6)	3,89 (5)	3,79 (4-5)
Dobré vychování	3,98 (5)	3,83 (6)	3,73 (6)
Přizpůsobivost	3,73 (7)	3,68 (7)	3,63 (8)
Hezký vzhled a pěkné vystupování	3,41 (9)	3,61 (8)	3,69 (7)
Rozhodnost	3,68 (8)	3,59 (9)	3,60 (9)
Finanční a hmotné zabezpečení	3,24 (13)	3,45 (10)	3,55 (10)
Úspěšnost v zaměstnání	3,32 (10)	3,42 (11)	3,51 (11)
Ctižádostivost	3,29 (11)	3,27 (12)	3,32 (12)
Osobitost, nekonvenčnost	3,28 (12)	3,23 (13)	3,18 (13)
Sportovní založení	2,79 (14)	2,88 (14)	3,00 (14)
Vysokoškolské vzdělání	2,23 (15)	2,44 (15)	2,49 (15)

Datový soubor: Mladá generace 1997

* 1 – nejméně důležité až 5 – nejvíce důležité

7.3 „Přijetí“ ideálu a zpětná reflexe soužití

Zajímavé je zjištění, po jak dlouhé době známosti si mladí lidé uvědomují, zda jejich současný partner je potencionálním partnerem do manželského svazku. Tuto skutečnost jsem zkoumala v datovém souboru nazvaném Formy rodinného života – Výzkum mladých svobodných. Dotazovanými respondenty zde byli mladí nesezdaní lidé ve věku do 30 let. Jak lze vyčíst z tabulky, mladí lidé si dovedou představit současného partnera jako celoživotního partnera do manželství již po půl roce. Půl rok můžeme označit za určitý zlom, po více než šestiměsíční známosti odpovídá větší část populace na otázku, zda se chtějí vzít, souhlasně.

Tabulka č.13: Délka známosti a úvahy o sňatku (relativní četnosti)

Chtějí se vzít	Délka známosti					
	Méně než 3 měsíce	3–5 měsíců	6–11 měsíců	1–2 roky	3–4 roky	Více než 5 let
Ano	37,50	35,85	68,63	72,54	82,43	78,57
Ne	62,50	64,15	31,37	27,46	17,57	21,43
Celkem	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Datový soubor: Formy rodinného života mladé generace 1996

Pro analýzu dané problematiky jsou důležité nejen představy mladých nesezdaných lidí o jejich budoucnosti, ale i reflexe jejich vrstevníků, kteří již do manželství vstoupili a sdílí danou zkušenost. Následující část je tedy věnována mladým manželstvím. Respondenti zkoumané populace jsou lidé od 18 do 30 let žijící v prvním manželství maximálně po dobu 7 let.

Mladí nesezdaní lidé si již po půlročním chození uvědomují, zda je jejich partner vhodným pro manželství a počítají v budoucnosti se sňatkem. Vztah mezi délkou známosti a subjektivním hodnocením kvality manželství ukazuje následující tabulka. Úměrně s délkou známosti se zvyšuje spokojenost s manželstvím. Manželé, jež spolu chodili delší dobu, mají největší zastoupení v hodnocení svého svazku jako velmi šťastného a zároveň nejméně hodnotí své manželství jako problémové. Za nešťastné považují své manželství spíše ti, co se vzali po necelém roce známosti. Osoby hodnotící svá soužití se mohou lišit v představách o kvalitě svazku, a proto je nutné uvědomit si, že takové hodnocení má subjektivní charakter.

Tabulka č. 14: Délka známosti a hodnocení manželství (relativní četnosti)

	Délka známosti					
Hodnocení manželství	Méně než 3 měsíce	3–5 měsíců	6–11 měsíců	1–2 roky	3–4 roky	Více než 5 let
Velmi šťastné	18,18	18,37	21,94	35,73	42,34	46,38
Spokojené	54,55	38,78	47,74	51,51	44,35	43,48
Průměrné s občasnými problémy	27,27	32,65	22,58	11,37	12,90	10,14
Spíše nešťastné	0,00	10,20	7,74	1,39	0,40	0,00
Celkem	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Datový soubor: Formy rodinného života mladé generace 1996: Mladé rodiny

Budeme-li hodnotit spokojenost s manželstvím v závislosti s představou o ideální formě soužití, nalezneme zde logickou souvislost. Ti, kteří vidí své manželství jako velmi šťastné, upřednostňují jako ideální formu soužití jedno manželství na celý život. Ti, kteří s manželstvím již tak spokojeni nejsou, dávají více přednost faktickému manželství, tzn. soužití bez sňatku. To je možno chápat jako variantu s jednodušší možností rozvázání svazku v případě, že je nešťastný.

S klesající spokojeností soužití tak klesá preference jednoho celoživotního manželství a stoupají tím procenta v preferenci ostatních variant.

Tabulka č. 15: Hodnocení manželství a ideální forma soužití (relativní četnosti)

Varianty života	Hodnocení manželství		Průměrné s občas.potížemi	Spíše nešťastné
	Velmi šťastné	Spokojené		
Žít sám	0,60	1,09	2,11	8,70
Faktické manželství	5,11	4,79	16,90	26,09
Jedno manželství na celý život	81,68	77,56	59,86	34,78
Opakovaná manželství	12,61	16,56	21,13	30,43
Celkem	100	100	100	100

Datový soubor: *Formy rodinného života mladé generace 1996: Mladé rodiny*

V následující tabulce je ukázáno rozdělení preferovaných variant soužití mladé nesezdané generace.

Tabulka č. 16: Preferované varianty partnerského soužití

Varianty soužití	Počet	Procenta
Žít sám, bez stálého partnera	21	3
Žít se stálým partnerem bez sňatku	125	20
Žít v jednom manželství po celý život	395	63
Žít v manželství, byť i opakovaném	86	14
Celkem	627	100

Datový soubor: *Formy rodinného života mladé generace 1996: Svobodní jednotlivci*

Variantu žít sám, bez stálého partnera preferují jen tři procenta mladé generace. Variantě žít se stálým partnerem bez sňatku, tedy tzv. faktickému manželství, jako jedné z forem alternativního soužití dává přednost dvacet procent dotazované populace. Opakované manželství je nejlepší přijatelnou variantou pro čtrnáct procent mladých lidí. Největší část – třiašedesát procent upřednostňuje jedno celoživotní manželství.

Jedno manželství jako klasická forma soužití je sice nejdominantnější, zastoupení ostatních forem není nicméně bezvýznamné. Pro téměř čtvrtinu populace jsou ideální tzv. alternativní formy soužití. Život s partnerem bez sňatku je zároveň druhým v pořadí dle procentuálního zastoupení. Manželství je tedy stále převládající formou preferovaného soužití, ovšem alternativní formy soužití, především faktické manželství nabývá na důležitosti.

7.4 Těhotenství jako významná determinanta vstupu do manželství

Uzavření sňatku po krátké známosti nemusí být jen důsledkem rozhodnutí, že partner je opravdu tím „pravým“ pro manželství. Hrají zde roli i jiné okolnosti, z nichž tou nejvýznamnější je těhotenství partnerky. Tabulka č.17 ukazuje souvislost mezi délkou známosti a těhotenstvím partnerky v době chození. U párů, jež spolu byly 3–5 měsíců před uzavřením sňatku, otěhotněla partnerka v 65,3%. U těch, co spolu chodili 6–11 měsíců, bylo zastoupení těhotných partnerek 57,1%.

Tabulka č. 17: Délka známosti a těhotenství partnerky (relativní četnosti)

	Délka známosti					
Těhotenství Partnerky	Méně než 3 měsíce	3–5 měsíců	6–11 měsíců	1–2 roky	3–4 roky	Více než 5 let
Ano	27,27	65,31	57,05	40,97	28,80	26,09
Ne	72,73	34,69	42,95	59,03	71,20	73,91
Celkem	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Datový soubor: *Formy rodinného života mladé generace 1996: Mladé rodiny*

Velká část – 58,7 % respondentů, kteří se domnívají, že sňatek uzavřeli brzy, tak učinili pravděpodobně pod vlivem těhotenství partnerky.

Tabulka č. 18: Hodnocení délky známosti před sňatkem a těhotenství partnerky (relativní četnosti)

	Věk svatby		
Těhotenství Partnerky	Příliš brzy	Ve správném věku	Pozdě
Ano	58,70	31,29	33,33
Ne	41,30	68,71	66,67
Celkem	100,00	100,00	100,00

Datový soubor: *Formy rodinného života mladé generace 1996: Mladé rodiny*

Přání, aby se děti narodily do manželství, se taktéž výrazně projevilo v důvodech pro uzavření svatby. Byla-li partnerka těhotná, 93,9% respondentů uvedlo jako jeden z důvodů uzavření manželství přání, aby se děti narodily do manželství. Je to jednoznačně nejsilnější důvod, ostatní důvody byly mezi touto skupinou zastoupeny již výrazně méně.

Tabulka č. 19: Děti jako důvod k sňatku a těhotenství partnerky (relativní četnosti)

	Důvody svatby – děti	
Těhotenství partnerky	Ano	Ne
Ano	93,86	6,14
Ne	73,96	26,04
Celkem	82,01	17,99

Datový soubor: *Formy rodinného života mladé generace 1996: Mladé rodiny*

7.5 Ostatní determinanty vstupu do manželství

Další zajímavou položku v analýze zaujímá baterie důvodů, které jsou důležité při rozhodování o uzavření manželství. V následující tabulce jsou položky seřazeny sestupně podle stupně důležitosti.

Tabulka č. 20: Důvody hrající roli při rozhodování o uzavření manželství*

	Průměr
Silný citový vztah, láska	1,38
Snaha, aby se děti narodily v manželství	2,00
Touha mít bezpečné zázemí	2,00
Finanční zajištění	2,25
Jistota bezpečného pravidelného sexuálního života	2,29
Snaha mít pomocníka při zajišťování chodu domácnosti	2,34
Jasně majetkové vztahy	2,47
Možnost seberealizace	2,65
Nejistota vztahu bez právních záruk	2,71
Nesouhlas rodičů s nesezdaným soužitím	2,90
Společenské zvyklosti	2,94
Snaha „pojistit“ si partnera	3,06

Datový soubor: Mladá generace 1997

* 1 – určitě ano, 2 – spíše ano, 3 – spíše ne, 4 – určitě ne

Jak ukazuje tabulka, na prvních místech jsou položky „silný citový vztah, láska“, „snaha, aby se děti narodily do manželství“ a „touha mít bezpečné zázemí“.

Nejsilnějším důvodem pro sňatek je tedy citový vztah. Výchova dětí je další významnou funkcí, jež lidé v manželství chtějí naplnit. Od svazku taktéž očekávají určitou míru stability – bezpečného zázemí a finančního zajištění.

Na posledních místech jsou řazeny společenské zvyklosti a snaha pojistit si partnera. Tato tendence potvrzuje fakt, že manželství je uzavíráno na základě citu, zatímco společenské zvyklosti nebo nejistota vztahu bez právních záruk nejsou tak důležité. Svatba je tak brána jako potvrzení citů. Při uzavírání manželství nejde o snahu „pojistit si“ partnera, což může znamenat, že instituce manželství není spojována s jedním partnerem na celý život. V obecném povědomí figuruje přijatelnost rozvodu, manželství již není bráno jako jedinečný a konečný svazek.

Pokud chtějí lidi uzavřít sňatek, požadují jistý stupeň zajištěnosti, což ukazuje následující baterie okolností důležitých pro uzavření manželství. Položky jsem opět seřadila sestupně podle důležitosti.

Tabulka č. 21: Okolnosti důležité pro to, aby mohl mladý člověk uzavřít sňatek*

	Průměr
Ekonomická samostatnost, výdělečná činnost	4, 21
Možnost samostatného bydlení	4, 15
Dostatečný finanční příjem	4, 09
Vlastní byt	4, 05
Dovršení plnoletosti	3, 99
Ukončení vzdělání	3, 91
Dostatečně dlouhá známost s partnerem	3, 80
Ověřená schopnost společného života společným bydlením a hospodařením před sňatkem	3, 58
Základní vybavení domácnosti	3, 52
Získání zkušeností a dosažení určitého postavení v zaměstnání	3, 37
Jistota podpory ze strany státu	2, 91
Jistota podpory ze strany rodičů	2, 88
Úspory kolem 100 tisíc Kč	2, 72

Datový soubor: Mladá generace 1997

* 1 – nejméně důležité až 5 – nejvíce důležité

Největší důležitost přikládají mladí lidé faktorům ekonomická samostatnost, výdělečná činnost, možnosti samostatného bydlení, dostatečnému finančnímu příjmu a vlastnímu bytu. Dostatečně dlouhá známost s partnerem je zařazena až na sedmé místo, což je zajímavé zjištění. Jak ukázala předešlá analýza, kvalita mnohých sňatků uzavřených unáhleně, po nedostatečné době, kdy se partneři ještě navzájem tolik neznají, je poté hodnocena záporně. V požadavcích vidíme i odpovědnost týkající se materiální zajištěnosti. Mladí lidé vstupující do manželství se rozhodují podle svých představ o předpokladech zajištěnosti, což je taky jeden z projevů individualizace.

Důležitost okolností při uzavření sňatku je otázka, již jsem v datovém souboru Rodina 2001 zkoumala z pohledu dvou věkových skupin – do 44 let a nad 44 let. Poněkud překvapivě se mezi věkovými kategoriemi neprojeví výrazné rozdíly kromě dvou položek, jež jsem vyznačila. Jedná se o „ověření si schopnosti samostatného života s partnerem“ a o „svolení rodičů“. Mladší generace přikládá větší důležitost „ověření si společného života s partnerem“. Naopak menší důležitost je od této věkové skupiny kladena na „svolení rodičů“. V ostatních položkách nejsou rozdíly významné. Přibližně stejně hodnotí důležitost pro „samostatné

bydlení“, „zkušenost v zaměstnání“, „ukončené přípravě na povolání“, „vědomí, že rodiče pomohou“, „dostatečnému příjmu“, „základnímu vybavení domácnosti“ a „pomoci státu“ . Mohlo by se zdát, že mladší generace se snaží vymanit z pout širší rodiny, a proto svolení rodičů pro ni nemá tolik význam. Položku „vědět, že rodiče pomohou“ ovšem hodnotí stejně jako starší generace. Zároveň přikládá mladší generace přibližně stejnou důležitost funkcím státu z hlediska zajištění životní úrovně a péče o děti.

Tabulka č.22: Okolnosti důležité při uzavření sňatku*

	Do 44 let	Nad 44 let
Mít kde samostatně bydlet	1,50	1,58
Mít zkušenosti a praxi ve svém zaměstnání	2,40	2,32
Ověřit si s partnerem schopnost samostatného života	1,90	2,33
Mít ukončenou přípravu na zvolené povolání	1,92	1,77
Mít svolení rodičů	3,03	2,67
Vědět, že rodiče pomohou	2,38	2,33
Mít zajištěný dostatečný příjem	1,67	1,70
Mít základní vybavení domácnosti	2,28	2,30
Moci počítat s pomocí státu v životní úrovni	2,31	2,28
Moci počítat s pomocí státu v péči o děti	2,24	2,23

Datový soubor: Rodina 2001

* 1 – zcela důležité, 2 – velmi důležité, 3 – ne příliš důležité, 4 – zcela nedůležité

8. Závěr

Jak vyplývá z výše uvedených analýz, manželství a rodina zaujímá v hodnotovém žebříčku mladé české generace významnou pozici. Ačkoliv mladé ženy zdůrazňují profesní orientaci, rodina pro ně zůstává velmi důležitá, což se projevuje i v důrazu, který přikládají na „prorodinné“ vlastnosti ideálního partnera. Potvrdila se hypotéza o rozdílnosti preferencí určitých charakteristik. Muži zdůrazňují více fyzickou atraktivitu partnerky, zatímco ženy se více liší v hodnocení finančního a hmotného zabezpečení. Tyto vlastnosti nejsou však určující.

Hlavním motivem pro uzavření manželství je láska. Jak ukázala analýza, jedná se v mnohých případech spíše o romantický cit. Mladí lidé si již po půlroční známosti dovedou představit svého současného partnera jako potenciálního partnera do manželského svazku. Že je tato doba často nedostatečná, potvrdila zkušenost sezdaných párů. Ti, jež se vzali po necelém roce známosti, hodnotí své soužití hůře než-li ti, kteří spolu chodili déle.

Možnost lepšího uplatnění žen na pracovním trhu se výrazně promítá ve stabilitě rodinného soužití. Ženy se mohou více realizovat v profesi, stávají se více nezávislými a finanční zabezpečení jako motiv pro uzavření sňatku ztrácí na významu. Manželství je spjato převážně s funkcí výchovy potomků. Snaha, aby se děti narodily do manželství, se ukázala jako nejvýznamnější determinanta pro uzavření sňatku. Kontextem partnerského svazku je více zajištění citových vazeb, tuto funkci může naplňovat i jiná forma soužití. Faktické manželství se tak během devadesátých let stalo populárním a mezi mladou generací ji dnes preferuje téměř čtvrtina dané populace.

Literatura

Bauman Z. 1999: *Individualizovaná společnost*. Praha: Mladá fronta

Beck U. 2004: *Riziková společnost*. Praha: SLON

Faktická manželství 2004, zpracoval Odbor statistiky vývoje obyvatelstva, Praha: Český statistický úřad

Giddens A. 1998: *Důsledky modernity*. Praha: SLON

Giddens, A. 1992: *The Transformation of Intimacy: Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies*. Cambridge: Polity Press

Mareš P. 2003: Sňatkový trh – koncepty a modely: východisko výzkumu reprodukce rodin. In *Modernizace a česká rodina: Sborník prezentací na sympoziu pořádaném ve dnech 15.–17. října 2003 FSS MU v Brně*, Brno: Barrister & Principal, str.75–98

Možný I. 1999: *Sociologie rodiny*. Praha: SLON

Sirovátka T. 2003: Rodinné chování a rodinná politika v České republice. In *Modernizace a česká rodina: Sborník prezentací na sympoziu pořádaném ve dnech 15.–17. října 2003 FSS MU v Brně*, Brno: Barrister & Principal, str. 37–60

Sullerotová E.1998: *Krize rodiny*. Praha: Karolinum

Datové soubory

Formy rodinného života mladé generace 1996, realizoval Výzkumný ústav práce a sociálních věcí a Universitas v roce 1996

Mladá generace 1997, realizoval Sociologický ústav AV ČR ve spolupráci s agenturou STEM v roce 1997

Rodina 2001, realizoval Výzkumný ústav práce a sociálních věcí ve spolupráci s agenturou STEM v roce 2001

Internetové zdroje

<http://www.czso.cz>

Seznam tabulek

Tabulka č.1: Žebříček hodnot mladé generace	13
Tabulka č.2: Preference mezi rodinou a kariérou	14
Tabulka č.3: Faktorová analýza hodnot mladé generace	14
Tabulka č.4: Faktor 1 – Prorodinná orientace	15
Tabulka č.5: Faktor 2 – Orientace na bezstarostný život	15
Tabulka č.6: Faktor 3 – Orientace na profesní úspěch	15
Tabulka č.7: Ideální vlastnosti životního partnera	16
Tabulka č.8: Faktorová analýza ideálních vlastností životního partnera	17
Tabulka č.9: Faktor 1 – Partner vhodný pro vztah a rodinné soužití	17
Tabulka č.10: Faktor 2 – Úspěšný a zabezpečený partner	18
Tabulka č.11: Faktor 3 – Vzhled partnera	18
Tabulka č.12: Ideální vlastnosti partnera z hlediska preference rodina-práce	19
Tabulka č.13: Délka známosti a úvahy o sňatku(relativní četnosti)	19
Tabulka č.14: Délka známosti a hodnocení manželství(relativní četnosti)	20
Tabulka č.15: Hodnocení manželství a ideální forma soužití(relativní četnosti)	21
Tabulka č.16: Preferované varianty partnerského soužití	21
Tabulka č.17: Délka známosti a těhotenství partnerky(relativní četnosti)	22
Tabulka č.18: Hodnocení délky známosti před sňatkem a těhotenství partnerky (relativní četnosti)	22
Tabulka č.19: Děti jako důvod k sňatku a těhotenství partnerky(relat. četnosti)	22
Tabulka č.20: Důvody hrající roli při rozhodování o uzavření manželství	23
Tabulka č.21: Okolnosti důležité pro to, aby mohl mladý člověk uzavřít sňatek	24
Tabulka č.22: Okolnosti důležité při uzavření sňatku	25

Projekt bakalářské práce

1. Předpokládaný název práce:

Jak mladí Češi vstupují do manželství

2. Námět práce:

Jedním z témat nutících dnešní společnost k zamyšlení je charakteristika doby, kterou žijeme. Slovu moderna byla připojena předpona post označující další posun v celkovém vývoji. Tento posun, vliv individualizace je možno spatřit i v mezilidských, konkrétně partnerských vztazích, jež jsou vděčným tématem nejen na poli sociologie, ale jiných věd zahrnujících psychologii či sexuologii.

Hlavním cílem mé práce je zjistit, jaký přístup mají mladí lidé k uzavírání manželství. Budu vycházet z výzkumů získaných v Sociologickém ústavu Akademie věd ČR, které jsou zaměřeny na názory mladých lidí na partnerství a rodičovství.

Rodina je považována za základní jednotku společnosti. Postoje k manželství se však různí, o čemž svědčí stoupající počet nesezdaných soužití. Stejně stoupající trend je vykazován i u indexu rozvodovosti vyjadřujícího počet rozvodů vzhledem k počtu uzavřených sňatků. V hodnocení tohoto jevu se odborníci liší. Na jedné straně stojí ti, kteří tvrdí, že instituce manželství upadá proti názoru, že vysoká míra rozvodovosti ukazuje právě na význam a vysoká očekávání, jež jsou přikládána manželskému svazku a jeho funkcím. Za tímto očekáváním vězí mýtus o manželství, jehož hlavní prioritou je láska, který se objevil už koncem 19. století s rozvojem a rozšířením určitých typů médií.

Jedním z hlavních témat, které chci řešit, je otázka připravenosti vstupu do manželství. Mezi determinanty určující vztah k manželství zahrnu vlastnosti, jež jsou na partnerovi oceňovány a jejich souvislost s rodinným životem. Dále budu uvažovat osobní životní preference, tzn. význam přikládány rodině, koníčkům, přátelům a podobným činnostem, stejně jako vztahu rodina versus úspěch v zaměstnání.

Taktéž se budu zabývat postoji mladých lidí k nesezdanému soužití, a to zda jsou takové svazky vnímány jako konečné či jako předstupeň manželství. Zde budu hodnotit délku tohoto svazku vzhledem k úmyslu uzavřít v budoucnosti sňatek a determinanty, jež jsou dle mladých lidí důležité pro uzavření manželství.

V další části chci srovnat postoje vzhledem k věku respondentů, a to zejména jak se s věkem odlišují hodnotové orientace a důležitost přikládaná faktorům souvisejícím se vstupem do manželství.

Jak ukazuje předpokládaný název mé práce, budu vycházet především z výzkumů o mladé generaci. Pro srovnávání pak použiji data z výzkumu o rodině, kde jsou dotazováni respondenti všech věkových skupin.

3. Předpokládané metody zpracování:

Hlavními zdroji, o které se budu ve své práci opírat, budou oficiální výzkumy Sociologického ústavu AV ČR, Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, Universitas a STEM. Metodou práce bude analýza dat. Dále budu vycházet z níže uvedeného seznamu literatury.

4. Orientační seznam zdrojů:

Výzkumy:

Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, Universitas: *Formy rodinného života mladé generace 1996*

Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, STEM: *Rodina 2001*

Sociologický ústav AV ČR, STEM: *Mladá generace 1997*

Literatura:

Fialová, Hamplová, Kučera, Vymětalová 2000: *Představy mladých lidí o partnerství a rodičovství*. Praha: SLON

Beck U. 2002: *Riziková společnost*. Praha: SLON

Foucault M. 2003: *Dějiny sexuality III.: Péče o sebe*. Praha : Herrmann & synové

Giddens A. 2003 : *Důsledky modernity*. Praha: SLON

Giddens, A. 1993. *The Transformation of Intimacy: Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies*. Cambridge: Polity Press

Luhmann N. 2002 : *Láska jako vášeň*. Praha: Prostor

Sullerotová E.1998 : *Krise rodiny*. Praha: Karolinum

Plzák M. 2002: *Srdce zmámené láskou*. Praha: Motto

Plaňava Ivo 1998: *Spolu každý sám*. Praha: NLN

5. Konzultant:

Doc. PhDr. Jadwiga Šanderová CSc.